

Nygård 2:1 m.fl.

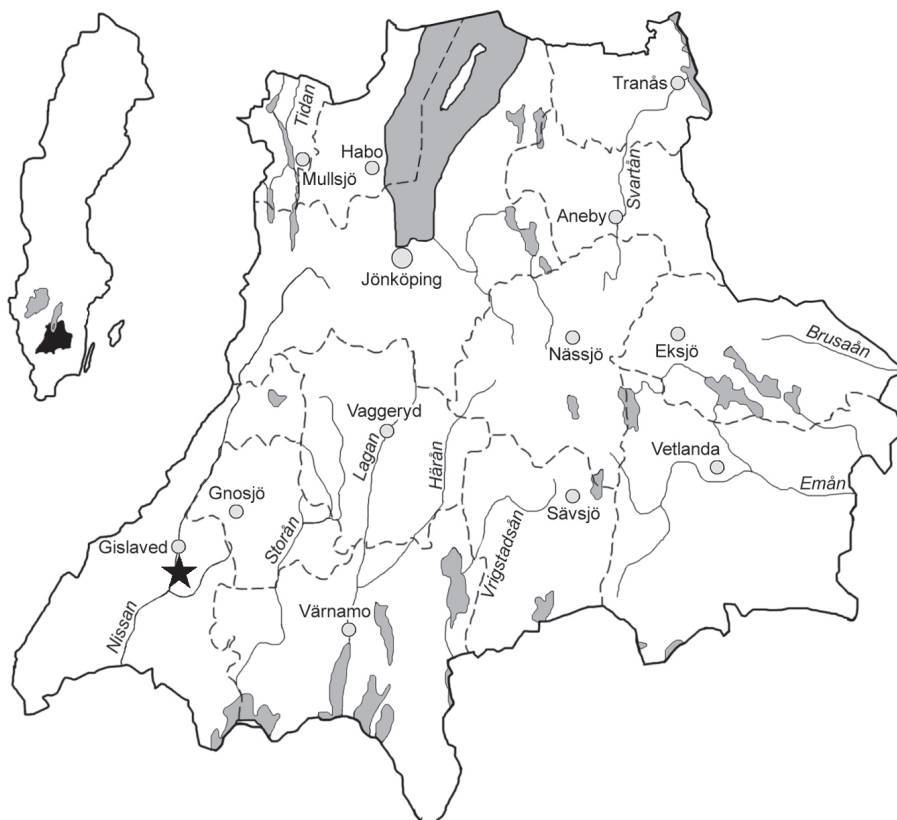

Arkeologisk utredning inför industrietablering inom
fastigheten Nygård 2:1 m.fl., Villstad socken i Gislaveds
kommun, Jönköpings län

Nygård 2:1 m.fl.

Arkeologisk utredning inför industrietablering inom fastigheten Nygård 2:1 m.fl.,
Villstad socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län

Rapport, foto och ritningar: Jörgen Gustafsson
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

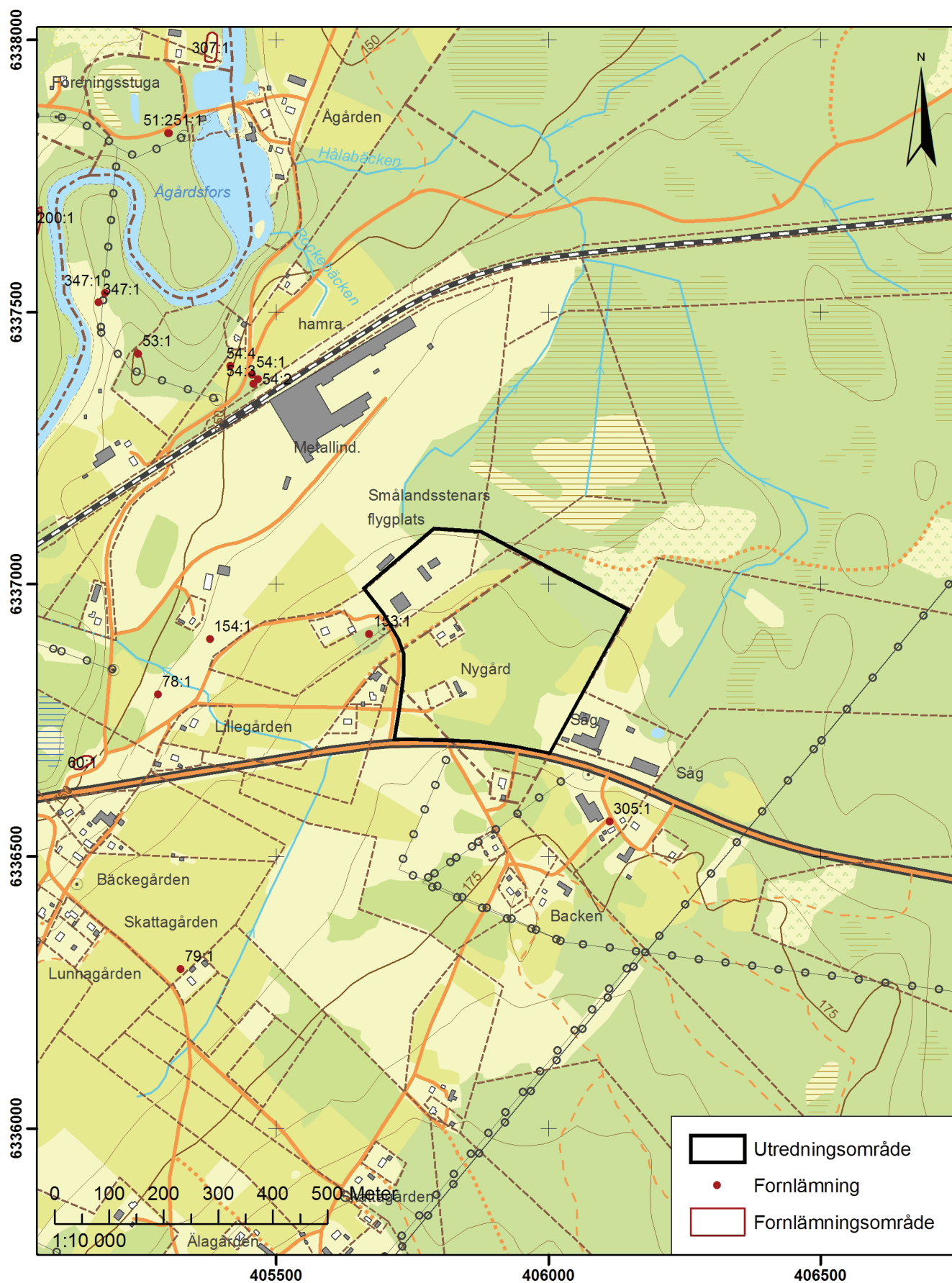
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2011

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	6
Tidigare undersökningar.....	6
Resultat.....	7
Sammanfattning.....	8
Åtgärdsförslag.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Referenser.....	10
Tryckta källor.....	10
Kartunderlag.....	10

Bilagor

- Bilaga 1. Översikt och schaktplan
- Bilaga 2. Detalj ur schaktplan
- Bilaga 3. Detalj ur schaktplan
- Bilaga 4. Detalj ur schaktplan
- Bilaga 5. Gravar och fossil åkermark
- Bilaga 6. Laga skifte 1844 med gravar och fossil åker inlagda

FIGUR 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Inledning

Jönköpings läns museum genomförde under september/oktober månad en arkeologisk utredning på fastigheten Nygård 2:1 med anledning av industribyggnation. Området omfattade ca 13 hektar och beställare var Gislaveds kommun.

Fält- och rapportansvarig var Jörgen Gustafsson, Jönköpings läns museum.

Målsättning och metod

Syftet med utredningen var att ta reda på om det finns fasta forn- eller kulturlämningar i området som inte var kända sen förut.

Första delen av uppdraget genomfördes genom en okulär fältinventering av området samt att nyare och äldre kart- och arkivmaterial granskades. Nypåträffade lämningar har mätts in med handburen GPS.

Där möjliga boplatslägen påträffades grävdes sökschakt för att klargöra om spår efter förhistorisk boplat fanns.

Topografi

Gnejs är den dominerande bergarten i området. I dalbotten längs med Nissan dominerar isälvsavlagringar medan den i Småland allt dominerande moränen tar vid i sluttningarna på ömse sidor om ådalen. Topografin kring Nissans dalgång utgörs av en sandig slätt ned mot ån. En del mindre mossar finns även inom åns närområde samt en och annan korvsjö. Öster om Nissan stiger terrängen från ca 140 m.ö.h. vid ån och upp mot 180-200 meter öster om byn Fällinge. Stora sammanhängande mossområden finns från Villstad i norr till förbi länsgränsen i söder. De stora områdena med mossar och moras begränsar den huvudsakliga odlingsbygden till områdena ca 1,5 km öster och väster om Nissan, där också den huvudsakliga fornlämningsmiljön finns.

Utredningsområdet ligger på en plåtå ca 700 meter öster om Nissan och består ungefär till hälften av odlingsmark. Områdets östra del består dock i dag av lövskog med inslag av barrträd. Centralt i området ligger en förhöjning som sluttar svagt ner mot sankare mark i öster.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Fornlämningarna i närområdet består till stor del av gravar och gravfält. Drygt 500 m väster om utredningsområdet, ligger ett gravfält (RAÄ 60) bestående av sju klumpstenar och ytterligare ett tiotal friliggande stenar. Ungefär 400 meter väst om utredningsområdet ligger en plats där det finns uppgift om höggravfält (RAÄ 78). Enligt

fornminnesregistret finns idag inga synliga spår men på laga skifteskartan från 1844 finns de markerade som femton ringar. Gravfältet finns även omnämnt i Meddelanden från Norra Smålands fornminnesförening, årgång 1926. Ytterligare tre gravhögar (RAÄ 54) ligger ca 600 meter nordväst om undersökningsområdet. Dessa ligger på en liten höjd i utkanten av det nutida odlingslandskapet. I Djurklous Häradsbeskrivning (Djurklou 1926) från 1840 nämns det att flera högar har funnits intill men att dessa har blivit bortodlade. Ca 30 meter väster om utredningsområdet ligger en fornlämning (RAÄ 153) som är registrerad som "höglignande lämning". Högen är ca 8 meter i diameter och är avplanad på toppen. Ytterligare ett röse (RAÄ 79) finns registrerat ca 450 sydväst om undersökningsområdet. I övrigt har man hittat en "stridsyx av grönsten" ca 150 meter åt sydöst (RAÄ 305).

Tidigare undersökningar

I mitten av 1990-talet gjordes en förstudie (Nordström 1994) och en utredning (Vestbö 1995) i samband med planerna på att leda Nissasstigen utanför Smålandsstenar. Där framkom inget nytt i området kring utredningsområdet.

Sommaren 1914 utförde konduktören F.J.E. Eneström på uppdrag av riksantikvarien en undersökning av sammanlagt 56 gravhögar på RAÄ 48 på prästgårdens ägor i Villstad kyrkby. Samtliga gravar innehöll brandgravar och fynd gjordes av bl.a. brända ben, spännbucklor, keramik, glaspärlor m.m. samt en människa som var begravd tillsammans med en häst. Ett flertal fynd från en hästmundering påträffades (Träff 1973).

Resultat

Vid den okulära besiktningen av utredningsområdet påträffades tre gravhögar (Id 1-3) och i anslutning till dessa terrasserad fossil

FIGUR 2. De tre gravhögarna sedda från sydöst.

Objekt nr /RAÄ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Id 1	Hög	Hög utan synlig kantränna, 5 m diam och 1 m hög.	R (Fast fornlämning)	FU (Arkeologisk förundersökning)
Id 2	Hög	Hög utan synlig kantränna, 5 m diam och 1 m hög. Högens södra del är skadad av en ingrävning, ca 2 x 3 m.	R	FU
Id 3	Hög	Hög utan synlig kantränna, oval, ca 7 x 5 m och 1 m hög.	R	FU
Id 4	Fossil åker	Fossil åkermark bestående av ett system av terrasser. Dessa är ca 0,2-1,5 m höga, och bildar två parallella rektangulära åkerytor i den norra delen, ca 15 x 100 stora. De övriga terrasserna är mer oregelbundna och formar sig efter de topografiska omständigheterna. Ingen röjningssten påträffades då områdets jordart endast består av fin sand. Ca åtta odlingsytor kan indentifieras på detta område. Dessa är ca 1500-4000 kvm stora.	R	FU
Id 5	Härd	Rund, ca 0,9 m i diameter innehållande skörbrändsten, sot och kol.	R	Lämnas utan åtgärd
Id 6	Härd	Rund, ca 0,65 m i diameter innehållande skörbrändsten, sot och kol.	R	Lämnas utan åtgärd
Id 7	Härd	Rund, ca 0,65 m i diameter innehållande skörbrändsten, sot och kol.	R	Lämnas utan åtgärd
Id 8	Boplatslämning, övrig	Sotfläck, oval, ca 1,9 x 0,55 m. Innehållande sot, kol och en sten (ca 0,25 m i diameter) i dess västra del.	R	Lämnas utan åtgärd
Id 9	Boplatslämning, övrig	Stolphål, runt, ca 0,35 m i diameter. Innehållande sten och humös sand.	R	Lämnas utan åtgärd
Id 10	Boplatslämning, övrig	Stolphål, runt, ca 0,30 m i diameter. Innehållande sten och humös sand..	R	Lämnas utan åtgärd

åker (Id 4). Högarna är ca 5 meter i diameter och dryga metern höga och ligger på kanten av en plåtå mot en sydslutning. Två av högarna verkar vara intakta medan en har en skada på dess södra sida. Skadan består i att man vid något tillfälle försökt att gräva sig in i högen. Det är inte förvånande att hitta gravhögar i detta område med tanke på hur fornlämningsbilden ser ut (se ovan). Gravhögarna antas utifrån form och konstruktion härröra från yngre järnålder.

De fossila åkrarna visualiseras genom de odlingsterrasser som skapats i sluttningarna ned från kullen där gravhögarna ligger. Vissa av terrasserna är delvis naturliga men har accentuerats till följd av odlingen. Terrasskanterna är allt från ett par decimeter höga till ca 1,5 meter. I områdets norra del löper två parallella rektangulära odlingsytor från väster till öster. I områdets södra och östra del har terrasserna en mer organisk form och har skapats utifrån den naturliga topografin. Ingen röjningssten påträffades vilket beror på att kullen endast består av fin sand. Som tidigare nämnts ligger gravhögarna inom odlingsytan, i kanten på kullens topp. Det är sannolikt att fler högar funnits i anslutning till de befintliga, men att dessa odlats bort i ett tidigare skede. Men trots detta kan det finnas rester kvar från gravarna i form av fynd och brandlager.

Vid en genomgång av det historiska kartmaterialet kunde det konstateras att området inte varit odlat, varken vid tidpunkten för Laga skifte eller på den ekonomiska kartan från 50-talet. Detta an-

TABELL 1. Tabell över nypåträffade fornlämningar.

tyder att odlingen försegått i ett tidigare skede, d.v.s. före 1840-talet. Hur gammal den är, är i nuläget svårt att sätta om men möjligheten finns att de kan vara medeltida eller äldre.

Inom utredningsområdet grävdes också sökschakt till en sammanlagd längd av 747 meter (bilaga 1). Två härdar (Id 5 och 7) och två stolphål (Id 9 och 10) påträffades i schakten direkt söder om den nu rivna fastigheten Nygård. I det nordligaste områdets västra del påträffades också en mindre härd och en sotfläck (Id 6 och 8). Då dessa låg utspridda över området och de övriga schakten var tomma gjordes bedömningen att potentialen för området var låg och att den glesa förekomsten av anläggningar inte kan representera en förhistorisk boplatz.

Sammanfattning

Jönköpings läns museum genomförde under september/oktober månad en arkeologisk utredning på fastigheten Nygård 2:1 med anledning av industribyggnation. Området omfattade ca 13 hektar och beställare var Gislaveds kommun.

Vid besiktningen av utredningsområdet påträffades tre gravhögar och i anslutning till dessa terrasserad fossil åker. Högarna är ungefär 5 meter i diameter och dryga metern höga och ligger på kanten av en plåt mot en sydsluttning. Gravhögarna antas utifrån form och konstruktion härröra från yngre järnålder.

De fossila åkrarna visualiseras genom de odlingsterrasser som skapats i sluttningarna ned från kullen där gravhögarna ligger. Vissa av terrasserna är delvis naturliga men har accentuerats till följd av odlingen. Terrasskanterna är allt från ett par decimeter höga till ca 1,5 meter. I områdets norra del löper två parallella rektangulära odlingsterrasser från väster till öster. I områdets södra och östra del har terrasserna en mer organisk form och har skapats utifrån den naturliga topografin.

Vid en genomgång av det historiska kartmaterialet kunde det konstateras att området inte varit odlat, varken vid tidpunkten för Laga skifte eller på den ekonomiska kartan från 50-talet. Detta antyder att odlingen försegått i ett tidigare skede, d.v.s. innan 1840-talet. Hur gammal den är, är i nuläget svårt att sätta om men möjligheten finns att de kan vara medeltida eller äldre.

Vid sökschaktsgrävning i utredningsområdet påträffades ett mindre antal anläggningar. Då dessa låg utspridda på området och de övriga schakten var tomma gjordes bedömningen att potentialen för området var låg och att den glesa förekomsten av anläggningar

inte kan representera en förhistorisk boplats.

Åtgärdsförslag

De i schakten påträffade anläggningarna kommer ej att föranleda några fortsatta arkeologiska undersökningar då de bedömdes vara för få till antalet och för glest förekommande för att representera en boplats.

När det gäller de tre nypåträffade gravhögarna och den fossila åkermarken förordar Jönköpings läns museum däremot att dessa ska gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

Länsmuseet har samrått med Länsstyrelsen angående åtgärdsförslagen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd:	431-4169-2011
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2011-08-16
Jönköpings läns museums dnr:	222/2011
Beställare:	Gislaveds kommun, Miljö- och samhällsbyggnadsavdelningen
Fält- och rapportansvarig:	Jörgen Gustafsson
Fältpersonal:	Jörgen Gustafsson och Mikael Nordström
Fältarbetstid:	2011-10-04–2011-10-10
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Gislaved kommun
Socken:	Villstad socken
Fastighetsbeteckning:	Nygård 2:1
Utredningsyta:	13 hektar
Schakt:	747 löpmeter
Belägenhet:	Ekonomiska kartans blad 5D8b
Koordinater:	x6336911 y405888
Koordinatsystem:	Sweref 99TM

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

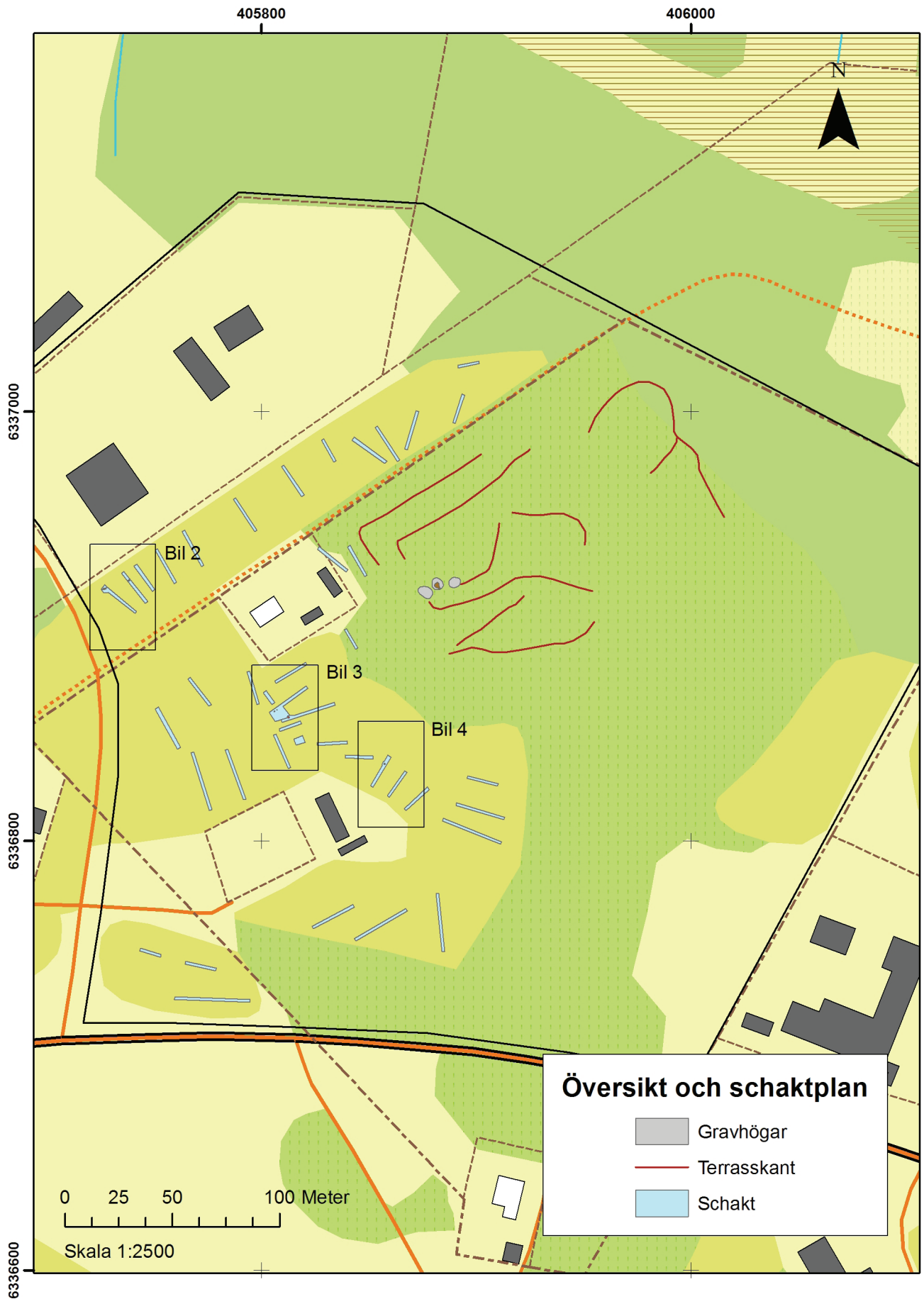
Referenser

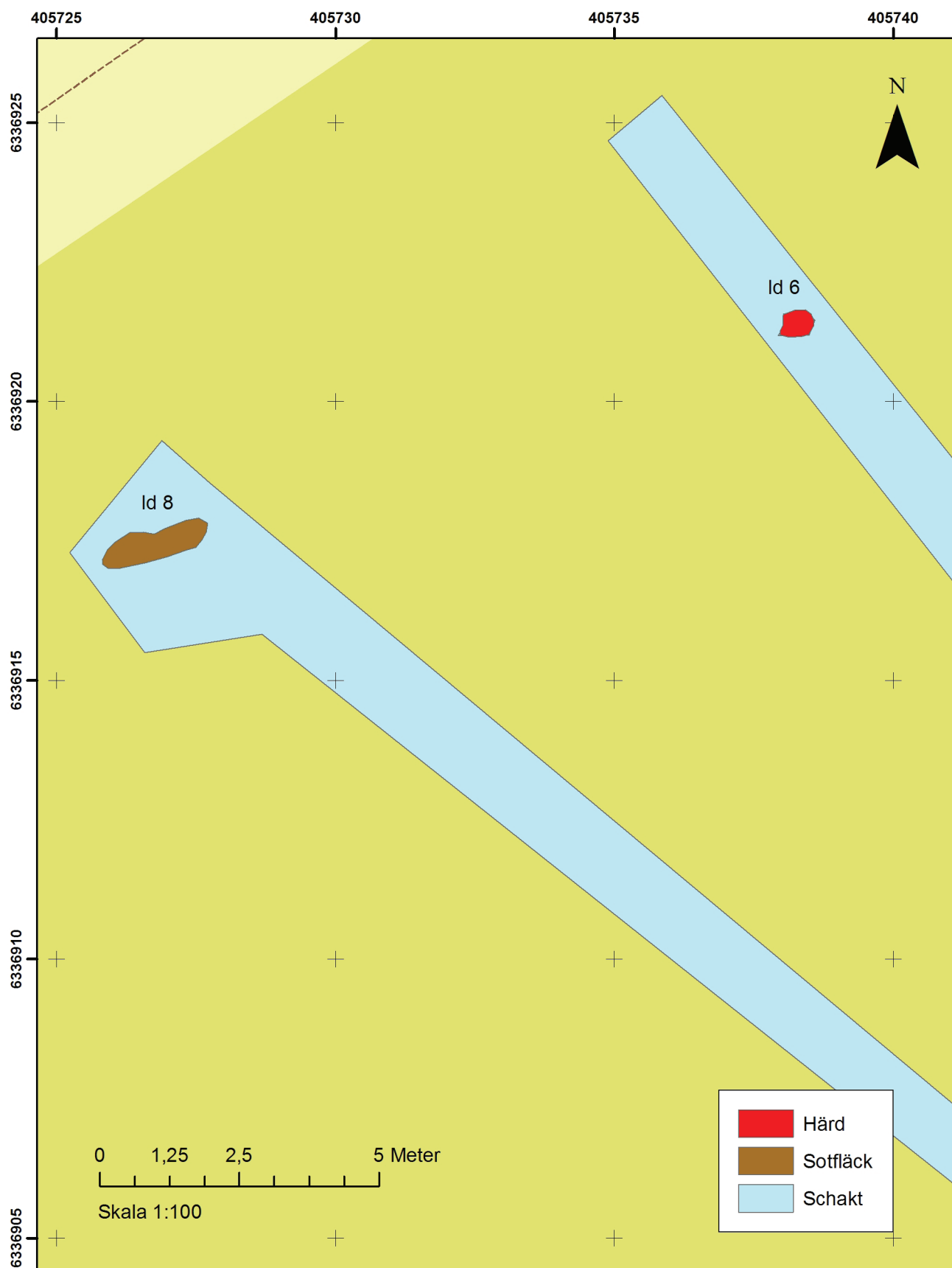
Tryckta källor

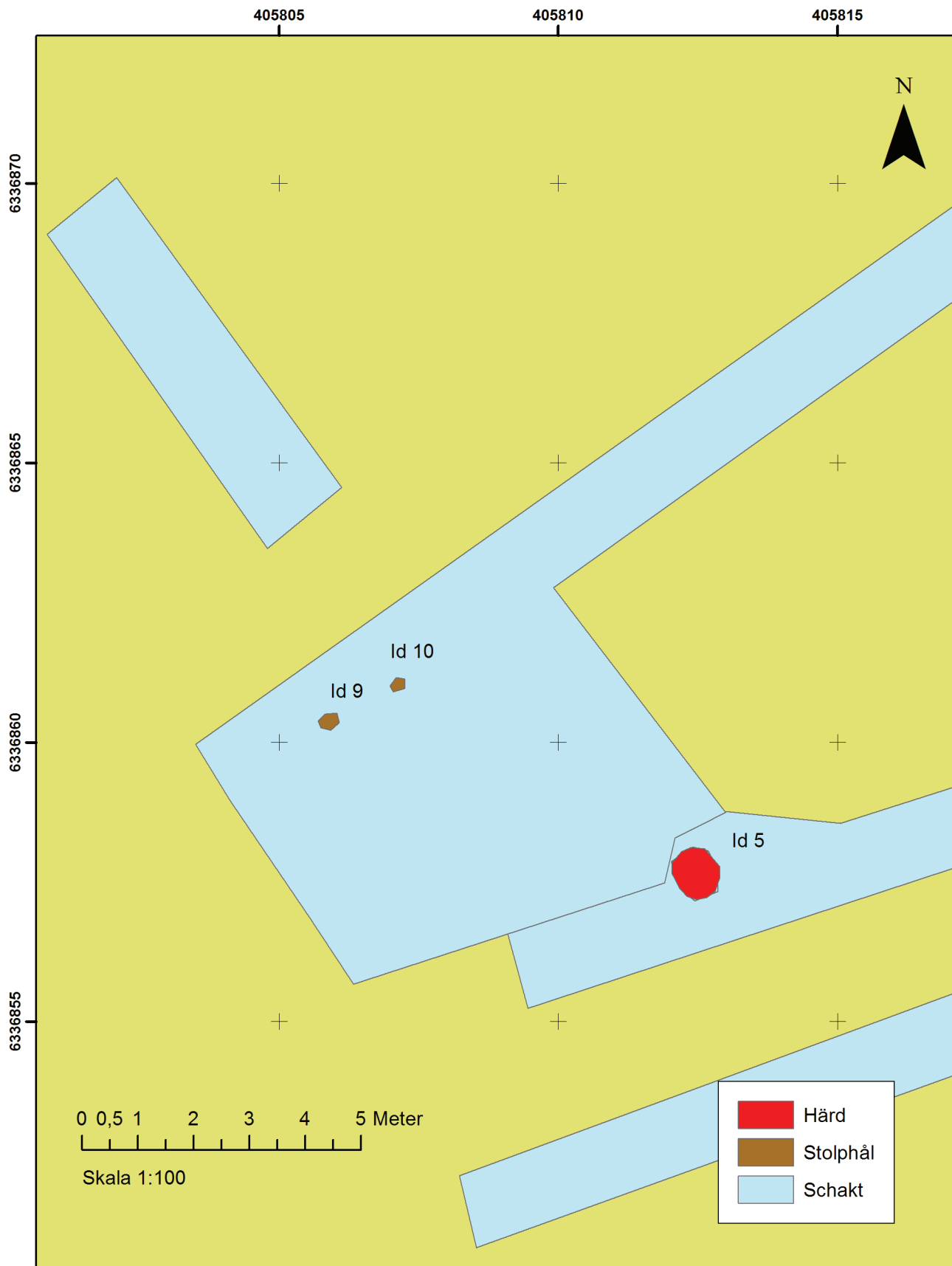
- Djurklou, G. 1926. Meddelanden från Norra Smålands Fornminnesförening. Antikvarisk resa i Östbo, Västbo och Mo härader sommaren 1870. Sid 90. Jönköping
- Nordström, M. 1994. Kulturhistorisk förstudie inför ombyggnad av RV 26, Förbifart Smålandsstenar, Gislaved och Hylte kommuner, Jönköpings och Hallands län. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1994:7. Jönköping
- Träff, U. 1973. Bidrag till Villstads historia. Smålandsstenar: Villstads kommun.
- Vestbö 1995. RV 26 förbi Smålandsstenar – Arkeologisk utredning etapp 1. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1995:18. Jönköping

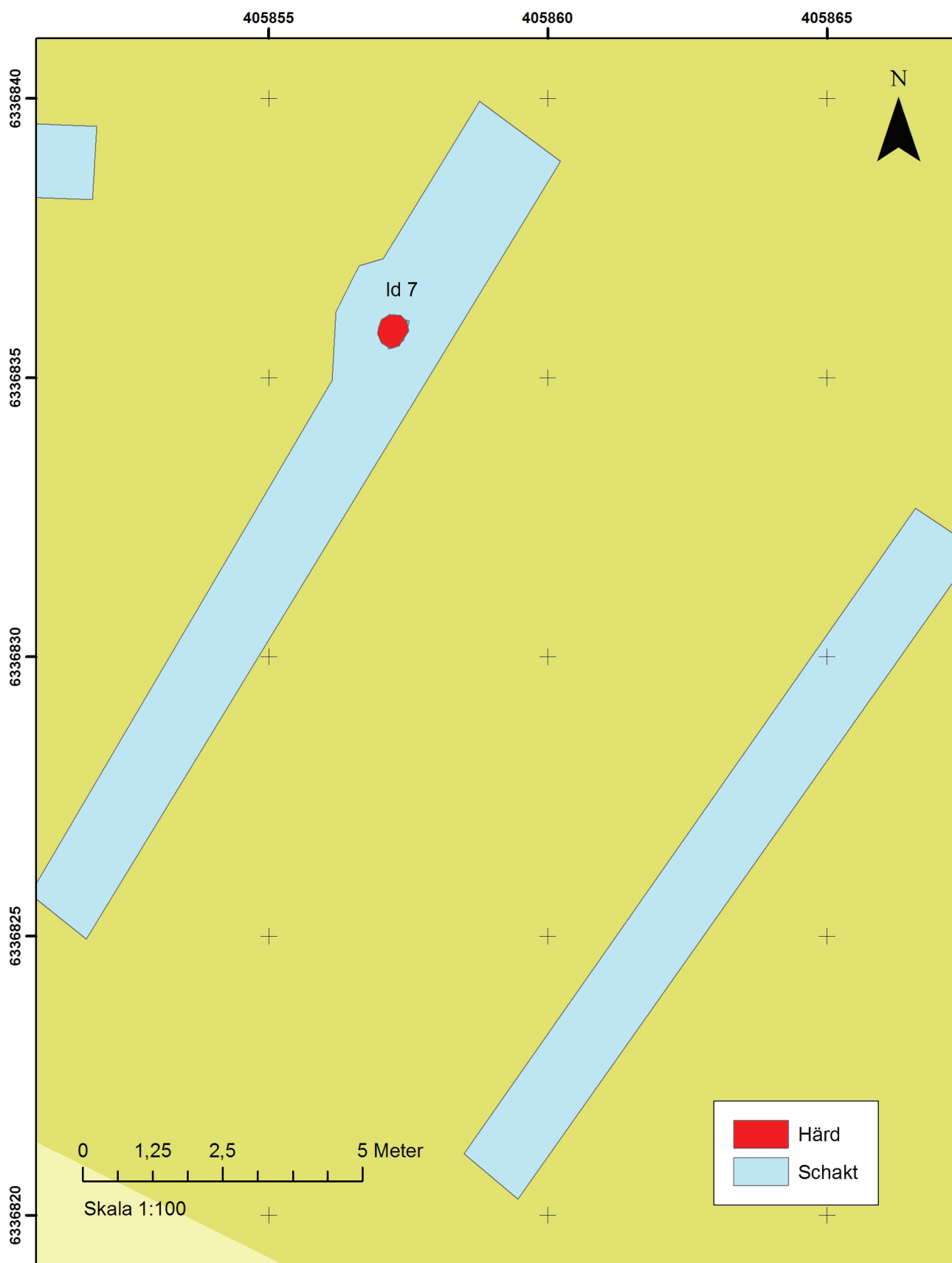
Kartunderlag

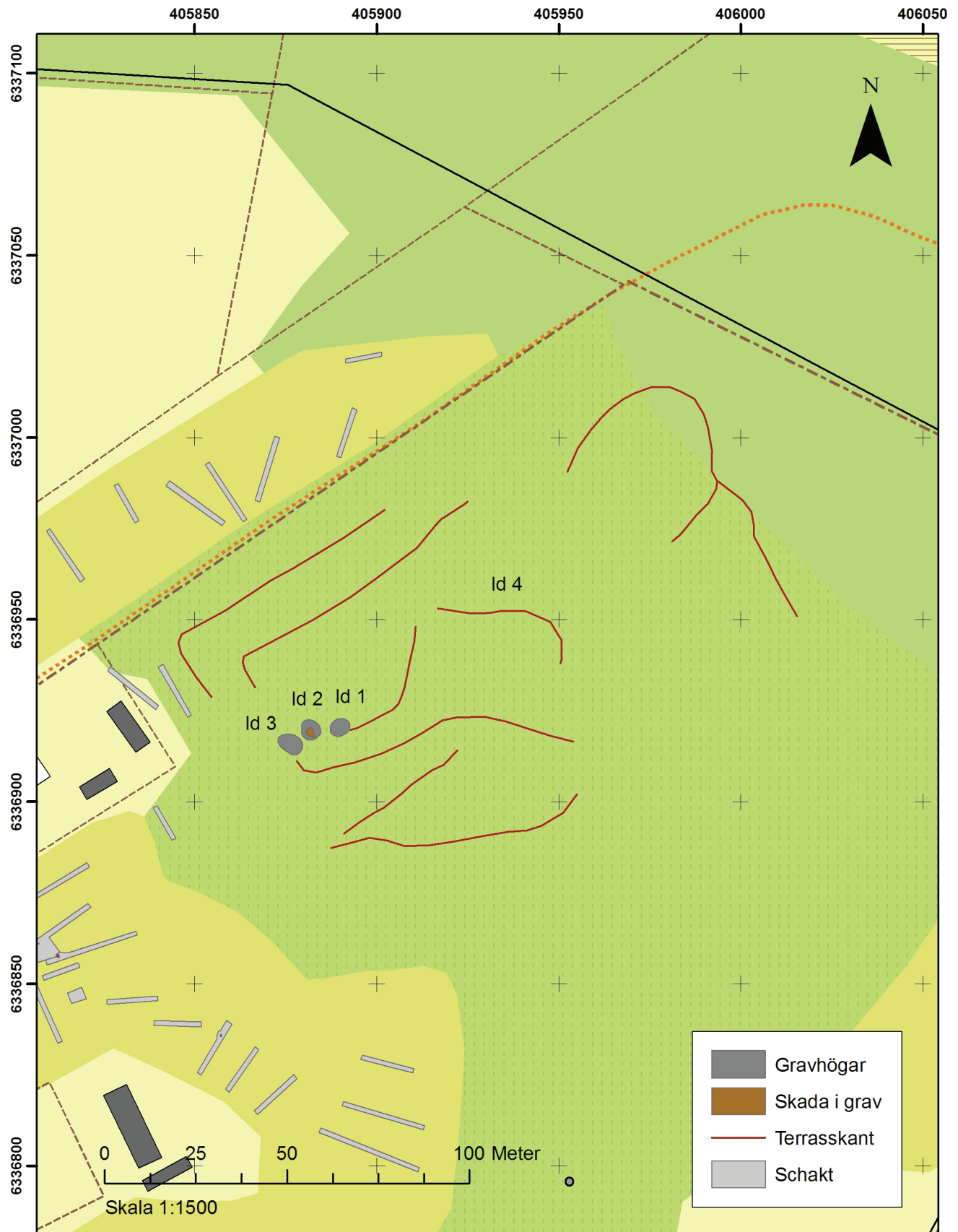
Laga skifte. Upprättad år 1844 av L. Adlerstam. Akt nr: 06-vil-44

Gravarna och den fossila åkermarken ligger i Lagaskifteskartan från 1844 på avrösningsjord och äng dvs på utmarksjord.

Jönköpings läns museum genomförde under hösten 2011 en arkeologisk utredning på fastigheten Nygård 2:1 med anledning av industribyggnation. Området omfattade ca 13 ha och beställare var Gislaveds kommun. Inom utredningsområdet påträffades tre gravhögar med förmodad datering till yngre järnålder. I anslutning till gravarna påträffades också terrasserad fossil åkermark.